

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญเฉพาะสาขาเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และให้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และประชาสัมพันธ์งานนโยบายในรูปแบบของอาสาสมัครเกษตรกรประเภทต่าง ๆ และโดยที่แต่ละหน่วยงานดังกล่าวได้มีระเบียบการบริหารงาน สิ่งตอบแทนและสิ่งจูงใจแตกต่างกันไป ดังนั้น เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นอาสาสมัครเกษตรกรสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นเครือข่ายในการส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่นตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเนื่องจากปัจจุบันภาคการเกษตรมีความหลากหลายและมีความเกี่ยวข้องกับหลายสาขา จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาการเกษตร และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญเฉพาะสาขา จำนวน 13 สาขา เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น คณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรกรระดับตำบล คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (สบกต.) องค์การเกษตรกรและเครือข่าย และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น และให้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมถึงการประชาสัมพันธ์งานนโยบายด้านการเกษตรในระดับครัวเรือนและหมู่บ้าน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกระเบียบว่าด้วยการบริหารงานอาสาสมัครเกษตรกร พ.ศ. 2551 จากนั้นจึงได้ดำเนินการคัดเลือกอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) หมู่บ้านละ 1 คน เพื่อทำหน้าที่ประสานความเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรกรสาขาต่าง ๆ ทั้ง 13 สาขา องค์การเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาการเกษตรของหมู่บ้านตามภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

ปี 2554 ได้ออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ได้กำหนดให้อาสาสมัครเกษตรทุกประเภทที่มีในแต่ละหมู่บ้านและผู้แทนเกษตรระดับหมู่บ้านที่ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ประกาศบัญชีรายชื่อผู้แทนเกษตรระดับหมู่บ้าน ที่ได้รับการคัดเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.2553 เลือกในระหว่างกันเองให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) หมู่บ้านละ 1 คน กรณีหมู่บ้านใดมีอาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรระดับหมู่บ้านเพียงคนเดียว ให้ถือว่าอาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรระดับหมู่บ้านคนนั้น เป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทน และผู้ประสานระหว่างอาสาสมัครเกษตรแต่ละประเภทรวมทั้ง เพื่อให้การประสานงานการดำเนินงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของหมู่บ้านกับหน่วยงาน สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจะได้รับสิทธิประโยชน์ คือ บัตรประจำตัวอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการ และกิจกรรมต่างๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับโอกาสในการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาศักยภาพและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการเกษตรและการสหกรณ์ ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดขึ้น ได้รับสิทธิประโยชน์อื่นๆ เพิ่มเติมตามที่คณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกำหนด

ในปีงบประมาณ 2555 จังหวัดนครศรีธรรมราชได้จัดสรรเงินงบประมาณให้อำเภอ จำนวน 23 อำเภอ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน 1,550 ราย ดำเนินงานตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพ การให้บริการงานส่งเสริมการเกษตร โดยการเพิ่มทักษะและพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเกษตร หมู่บ้าน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานสนับสนุนภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในแต่ละอำเภอจะมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านช่วยเหลือการปฏิบัติงานด้านการเกษตรในพื้นที่

โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา งานด้านส่งเสริมการเกษตรในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีข้อมูลการลาออกและเปลี่ยนแปลงอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมากที่สุด โดยไม่มีการศึกษา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม จึงไม่สามารถระบุได้ ชัดเจน ถึงข้อมูลที่เป็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพพื้นฐานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน บทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคอันจะนำไปสู่การแก้ไขเพื่อการ พัฒนางานด้านการส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอเมือง ดังนั้น จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงมีความ จำเป็นต้องทำการศึกษารoles บทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน อำเภอเมือง ในงานส่งเสริม การเกษตร อันจะนำไปสู่การแก้ไขในกรณีที่มีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องในการดำเนินงาน รวมทั้ง

กำหนดแนวทางในการพัฒนางาน เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมการทำงาน ของอาสาสมัครเกษตร
หมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตรต่อไป

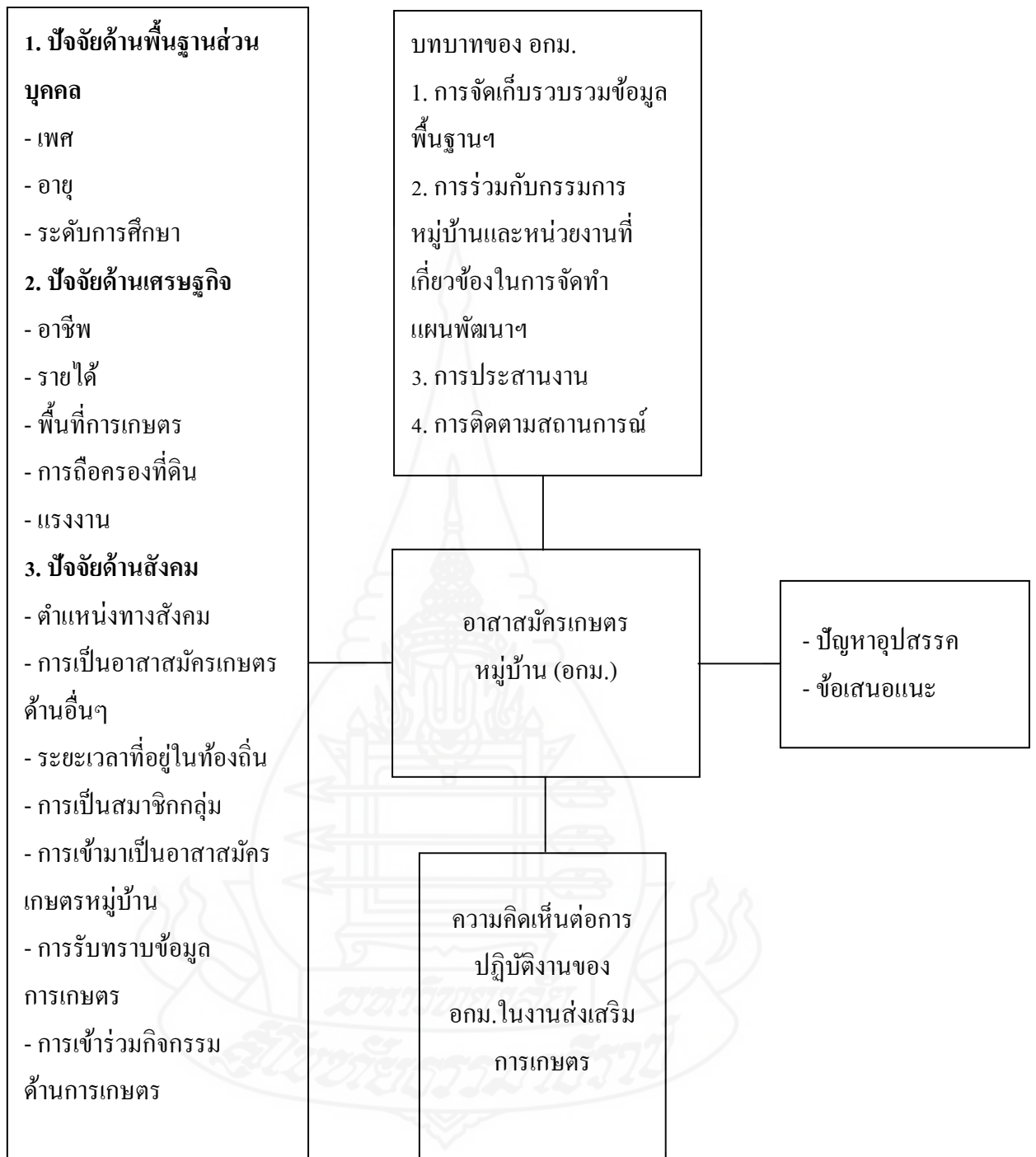
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของ
อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลทางเศรษฐกิจและสังคมของอาสาสมัครเกษตร
หมู่บ้าน
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในงานส่งเสริมการเกษตรของ
อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงาน
ส่งเสริมการเกษตร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของอาสาสมัครเกษตร
หมู่บ้าน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลด้าน
เศรษฐกิจ และด้านสังคมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของ
อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตร
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขอบเขตดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาท
ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ในงานส่งเสริมการเกษตร อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช
โดยจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

4.1.1 ด้านปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ปัจจัยด้าน
เศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ พื้นที่ทำการเกษตร การถือครองที่ดิน และแรงงาน ปัจจัยด้านสังคม
ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม การเป็นอาสาสมัครเกษตรด้านอื่นๆ ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น การเป็น
สมาชิกกลุ่ม การเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน การรับทราบข้อมูลการเกษตร และการเข้า
ร่วมกิจกรรมด้านการเกษตร

4.1.2 ด้านบทบาทในงานส่งเสริมการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ได้แก่
จัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน ร่วมกับการรวมหมู่บ้านและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และ
การแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน และติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงาน
เหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

**4.1.3 ด้านความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงาน
ส่งเสริมการเกษตร**

4.1.4 ด้านปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทของอาสาสมัคร
เกษตรหมู่บ้าน

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษารolesบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงาน
ส่งเสริมการเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 115 ราย

4.3 ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลา
ทำการศึกษาดังแต่เดือนตุลาคม 2556 ถึงเดือนธันวาคม 2556

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 บทบาท หมายถึง การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ของอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในงานส่งเสริมการเกษตร

5.2 บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หมายถึง บทบาทหน้าที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ตามที่ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 กำหนด คือ

1. จัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน
2. ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน
3. ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน
4. ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.3 อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หมายถึง อาสาสมัครเกษตรหรือผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก หมู่บ้านละ 1 คน จากที่ประชุมอาสาสมัครเกษตรและผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่ประสาน เชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครเกษตรสาขาต่าง ๆ องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านเรียกโดยย่อว่า “อคม.”

5.4 งานส่งเสริมการเกษตร หมายถึง งานที่ส่งเสริมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการเกษตร

5.5 ความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนด

5.6 การดำรงตำแหน่งทางสังคม หมายถึง การดำรงตำแหน่ง กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอื่น ๆ

5.7 ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตรในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

5.8 ระดับการปฏิบัติงาน หมายถึง ระดับการปฏิบัติงานที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต้องปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้านการร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน

และการติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.9 ความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน หมายถึง ความจำเป็นตามความคิดเห็นที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต้องปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้านการร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน และการติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในงานส่งเสริมการเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

- 6.1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับอาสาสมัครเกษตรแต่ละราย
- 6.2 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเกษตร
- 6.3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 6.4 เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค รวมถึงนำข้อเสนอแนะ ไปปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมการเกษตรต่อไป